

С. В. ЩЕРБАК

Світлана Володимирівна Щербак, кандидат юридичних наук, доцент, доцент ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»

СУДОВІ ТА ВИКОНАВЧІ ПРОЦЕДУРИ В ЦИВІЛІСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Серед сучасних тенденцій розвитку системи цивільної юрисдикції однією з визначальних є пошук оптимальних процесуальних форм вирішення справ, зокрема розмежування, або диференціація, судових процедур, а також пошук спрощених форм вирішення підвідомчих судам справ¹. У свою чергу, формування теоретичних основ виконавчого процесу слід пов'язувати з виробленням належного процесуального інструментарію, що відповідає реаліям, з метою забезпечення здійсненності прав сторін, встановлених судовим актом або рішенням інших органів (посадових осіб).

Слушною є позиція В. В. Яркова² про те, що процесуальність стала все більш властива несудовим юрисдикціям, а цивілістичний процес охоплює як два класичних судових процеси – цивільний та арбітражний, так і діяльність несудових цивільних юрисдикцій – виконавче і нотаріальне провадження, третейський (арбітражний) розгляд.

І судову, і виконавчу процедуру слід розглядати як правову реальність, що набуває важливого та самостійного значення. Водночас поняття «процедури», «судової процедури», «виконавчої процедури» доктринально не сформульовані, їх природа та значення в цивілістичному процесі не визначені. Складність дослідження процедур у цивілістичному процесі полягає й у багатогранній властивості процедури відігравати роль загального або часткового – звідси й неодноманітність у значенні процедури для процесу.

Ще не так давно цивільний процес демонстрував прихильність єдиній, універсальній, повній, розгорнутій цивільній процесуальній формі, що не допускала наявності процедурного компоненту в складі цивільного процесу. Перш за все це пов'язувалося з інституціональністю цивільного процесу, що означає пріоритет об'єктивно-публічного критерію, тобто регулювання об'єктивним правом структури та впорядкованої послідовності процесуальних інститутів. Оскільки історично (традиційно) у німецькій традиції цивільний процес усвідомлювався як інституціональне явище, що характерно й для України, це значною мірою сприяло формуванню нормативістського розуміння судового захисту та правосуддя як виключно публічно-владної діяльності.

Сучасні тенденції розвитку цивільного процесу безпосередньо пов'язуються із визначенням моделі вітчизняного процесу та концептуальних принципів побудови цивільного процесуального права, що викликає й нові підходи щодо визначення його місця в системі права. Так, при формуванні змісту п'ятитомного видання Національної академії правових наук України «Правова доктрина», опублікованого у 2013 році, розділ 4 «Розвиток доктрини цивільного процесуального права» увійшов до структури 3-го тому видання, що має назву «Доктрина приватного права України», де зазначається, що цивільне процесуальне право якщо й не належить до галузі публічного права, то більшою мірою тяжіє до публічного права, оскільки у сфері регулювання цивільного процесуального права мають місце суттєві прояви процесуальної диспозитивності³.

Процедурна побудова цивільного процесу характерна для романської традиції (Франція, частково Іспанія та Італія), де процедура є мірилом процесу. Романська модель цивільного процесу розвиває традиції ліберальної концепції права, де принцип примирювальних процедур, сформульований у свій час Д.-Ж. Корню та закріплений в ЦПК Франції у 1976 році, розвиток делегованих судових процедур, реформування вільного та «ритуального арбітража» в Італії витікають з пріоритету приватно-правових засад у методах та цілях процесу. Принцип ефективного співробітництва судді та сторін втілюється через різні судові процедури.

Саме процедурний розвиток цивільного процесу передбачає акцентування приватно-правових методів регулювання, що зовні виражається у різноманітності судових процедур всередині процесу (так і поза ним).

Перші розробки в сфері судових процедур з'явилися ще в умовах дії радянського ЦПК 1963 року в працях Е. М. Мурад'ян⁴, де авторка, говорячи про спрощення процесу, пропонувала частково деформалізувати окремі судові процедури, не відмовляючись від процесуальної форми та окреслюючи їх сферу введенням, наряду з існуючим, альтернативного методу вирішення спорів поза судового засідання та без звичної традиційно обов'язкової процесуальності. Зокрема, йшлося про процедуру мирного врегулювання спорів в умовах вільного спілкування та конструктивного співробітництва сторін, всляко підтримуваного суддею; спеціальну погоджувальну процедуру, що характеризується вирішенням всіх питань спору учасниками погоджено, по добрій волі, за сприяння суду у зближенні позицій та подоланні розбіжностей.

У подальшому в монографії «Нотаріальні і судові процедури»⁵ Е. М. Мурад'ян, на розвиток своїх ідей у контексті судового права, зазначає, що судові процедури як іманентні процесуальним функціям у межах

тієї або іншої стадії цивільного судочинства форми процесуальної діяльності і в цілому алгоритмізують порядок стадій судочинства. За подібного підходу автором сформульовано поняття і зміст судового методу – характеру дій судді та суду, що гарантує справедливість судового розгляду, способу здійснення правосуддя судом і сукупності судових процедур, прийомів і способів.

Інший погляд на природу судових процедур висловлений Т. В. Сахною, на думку якої судові процедури – важлива закономірність розвитку сучасного цивілістичного процесу, які розглядаються і як елемент диференціації процесу, і як елемент реалізації судової влади⁶. Способом досягнення цивілістичним процесом нової якості автор називає розвиток методів сучасного процесу, судового захисту.

Характеризуючи сучасний цивільний процес, прикладами судових процедур можна вважати заочне провадження як процедуру позовного провадження в цивільному процесі, попереднє судове засідання як процедуру в стадії провадження до судового розгляду, мирову угоду, процедуру судового доручення, процедуру наказного провадження.

На думку В. В. Комарова⁷, концептуальний розвиток процесуальних процедур слід пов'язувати з диференціацією цивільної процесуальної форми як базової конструкції цивільного процесу. При цьому автором фактично проводиться класифікація судових процедур на 2 групи:

- 1) процесуальні процедури, які мають субстанціальний характер в структурі цивільного процесу і є опорними елементами процесуального механізму регулювання цивільних процесуальних відносин;
- 2) процедури, що існують в рамках того чи іншого процесуального провадження.

Водночас з викладеного вбачається побудова цивільного судочинства таким чином, що судові процедури диференційовані на кілька окремих видів проваджень (відповідно позовне, наказне та окреме) та за такого підходу вони є системою процесуальних процедур, заснованих на позовному провадженні як опорній конструкції цивільного судочинства.

На нашу думку, як судову процедуру слід розглядати лише наказне провадження, однак з огляду на її існування поза меж цивільної процесуальної форми, її природа не є процесуальною. З огляду на це, зазначена судова процедура не може включатися до процесуальних проваджень цивільного процесу, враховуючи фундаментальні положення теорії юридичного процесу.

Крім того, уявляється, що в такому контексті поняття «процесуального провадження» та «судової процедури» співпадають, маючи різні сутнісні характеристики та призначення в цивільному процесі.

Враховуючи принципово полярні наукові конструкції судових процедур, більш прийнятною є диференціація судових процедур, запропонована Т.В. Сахною⁸, що базується на розмежуванні судових процедур у межах виду провадження та в межах тієї чи іншої стадії процесу.

Враховуючи існуючу різноманітність судових процедур у цивільному процесі, можна сформулювати такі їх види:

- 1) матеріальні та нематеріальні судові процедури;
- 2) судові процесуальні процедури;
- 3) судові процедури, орієнтовані на пошук істини по справі та спрямовані на врегулювання спору між сторонами.

Законодавчі підстави для виділення матеріальних та нематеріальних процедур містяться переважно у процесуальному законодавстві, а також в окремих нормах матеріального права. Наприклад, у матеріальному законодавстві містяться не лише власне матеріально-правові процедури, але й судові, однак не процесуальні. Йдеться про процедуру примирення подружжя, що здійснюється при розгляді справи про розлучення, що регламентується статтями 111 та 112 СК України, коли саме суд вживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства.

Судова процедура, прописана в нормах ЦПК України, може не бути за своєю суттю процесуальною, як це видно на прикладі наказного провадження.

Вибір судових процедур впливає на результат процесу, а тому існуючі процедури в аспекті встановлення істини по справі бувають орієнтовані на пошук істини або обмежені метою врегулювати спірні правовідносини сторін цивільного процесу⁹.

Як зазначає Дж.Джоловіч¹⁰, головний дефект змагальної системи полягає в тому, що суддя не має своїм обов'язком встановити правду. І хоча доктринальна характеристика моделі вітчизняного цивільного процесу тяжіє до змагальної, однак формальне вирішення спору між сторонами не має бути метою правосуддя, а тому ухваленням судом правильних рішень узгоджується з встановлення істини по справі, дійсних взаємовідносин сторін.

На відміну від цивільного процесу, у виконавчому процесі не існує процедур, орієнтованих на пошук істини, яка на момент відкриття виконавчого провадження вже має бути встановлена судом у ході здійснення правосуддя, хоча примирювальні процедури, спрямовані на врегулювання спору, також існують, хоча змістовно вони відрізняються від судових.

Розглядаючи достатньо дискусійне питання щодо правового значення та співвідношення таких правових понять, як юридичний процес та юридична процедура, з урахуванням яких мають ґрунтуватися й визначення змісту таких понять, як судова та виконавча процедура, слід розділити наукові погляди вчених, за якими поняття процесу наділяється щодо процедури більш широким значенням, де процедура, відповідно, розглядається як частина процесу. Як зазначає О. В. Яковенко¹¹, поняття юридичного процесу ширше, ніж правової процедури, оскільки може включати, в одних випадках, певну комплексну правову процедуру, при-

стосовану до вирішення конкретної юридичної задачі, а в іншому випадку, може здійснюватися за певною юридичною процедурою.

Конкретизуючи зазначений науковий підхід та застосовуючи позначені поняття в контексті виконавчого процесу, уявляється оптимальним співвідносити поняття «виконавчого процесу» та «виконавчої процедури» таким чином: поняття «виконавчий процес» значно об'ємніше за змістом, тому виконавчий процес слід сприймати як такий, що включає певну кількість правових процедур (виконавчих процедур), кожна з яких спрямована на вирішення конкретної задачі, однак не слід пов'язувати зміст виконавчого процесу з їх сукупністю.

Привертає увагу й те, що поняття «процедура» вже перестало бути теоретичним, про що свідчить його застосування в чинному законодавстві. Так, Закон України, яким вносилися останні значні зміни до Закону України «Про виконавче провадження» № 2677-17 від 4 листопада 2010 року має назву: «Про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб)», тобто фактично на законодавчому рівні примусове виконання рішень державним виконавцем було названо «процедурою», однак поняття «виконавчого процесу» та «виконавчої процедури» не можуть ототожнюватися, термін же «виконавча процедура» в даному контексті слід сприймати не як загальне, а як часткове.

Однією з основних ознак юридичного процесу переважна більшість вчених називає офіційне оформлення заключними та проміжними документами, відтак характерною ознакою, що дозволяє визначити діяльність державного виконавця щодо примусового виконання виконавчих документів як процесуальну, є чітке та послідовне фіксування кожної стадії виконавчого процесу процесуальним документом державного виконавця, що свідчить про завершеність правового регулювання, на відміну від процедури, де одне, остаточне рішення приймається як результат здійснення певної юридичної діяльності відповідно до законодавчо встановленого регламенту.

Постадійний рух виконавчого процесу прослідковується через винесення державним виконавцем постанов, що фактично підсумовують кожен етап його діяльності та кожен вчинений ним виконавчу дію, починаючи від постанови про відкриття виконавчого провадження та завершуючи постановою про закінчення виконавчого провадження. Проміжними документами можуть бути постанови про відстрочку або розстрочку виконання, про зупинення або відкладення виконавчого провадження тощо.

Доволі оригінальна позиція розмежування понять процесу та процедури запропонована Д. В. Філіним¹², на думку якого, межа між процедурою та процесом проходить в сфері комунікативних та пізнавальних можливостей. Він зазначає, що процедура може здійснюватись у вигляді діалога, в ній беруть участь дві сторони, одна з яких пізнає юридично значимі обставини, необхідні для прийняття законного та обґрунтованого рішення. На відміну від процедури, процес будується на основі триалогу. Триалогічність присутня лише там, де є три суб'єкта, інтереси яких не співпадають.

Застосування цього підходу до характеристики виконавчого процесу, можна відмітити, що виконавчий процес завжди характеризується триалогічністю – в ньому, крім державного виконавця, завжди беруть участь ще дві сторони – стягувач та боржник, інтереси яких є протилежними.

Отже, виконавчу процедуру слід розглядати як комплекс законодавчо визначених установок, що має окреслений регламент, власний предмет та об'єкт, що спрямований на вирішення конкретної задачі у виконавчому процесі.

Предмет виконавчої процедури пов'язаний з предметом виду провадження або стадії виконавчого процесу, але не співпадає з ним, тому виконавчі процедури можна класифікувати на 2 групи:

- 1) виконавчі процедури, які існують в межах проваджень;
- 2) виконавчі процедури, які властиві стадіям виконавчого процесу.

Так, до виконавчих процедур, які існують в межах проваджень, можна віднести процедуру накладення арешту на майно боржника (в межах провадження щодо звернення стягнення на майно боржника) або, навпаки, процедуру зняття арешту з майна боржника, або процедуру обмеження боржника в праві виїзду за межі України.

Як виконавчу процедуру, яка характерна стадіям виконавчого процесу, слід розцінювати мирову угоду як примирювальну процедуру або, на перспективу, медіацію, що здійснюється у рамках виконавчого процесу, а також процедуру стягнення виконавчого збору.

Наявність тісних міжгалузевих зв'язків виконавчого процесу з цивільним процесом у разі виконання державним виконавцем виконавчих документів, виданих судами загальної юрисдикції, свідчить також про можливість виділення процедур, які безпосередньо впливають на виконавчий процес, однак здійснюються в судовому порядку, передбаченому ЦПК України, якими є процедура визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, або процедура примусового проникнення до житла чи іншого володіння особи. За своєю суттю зазначені процедури не можуть бути повністю віднесені до судових процесуальних процедур, співвідносних з категорією «правосуддя», втім правильніше визначати їх як змішані, судово-виконавчі процедури, що демонструє спосіб поєднання судової та несудової юрисдикції.

Отже, в рамках виконавчого процесу реалізуються такі процедури:

- 1) виконавчі процедури, які існують в межах проваджень або стадій виконавчого процесу;
- 2) змішані судово-виконавчі процедури.

Враховуючи нещодавно запроваджену новацію до чинного законодавства щодо реалізації майна шляхом проведення електронних торгів, можна виділити електронну виконавчу процедуру – процедуру реаліза-

ції арештованого майна боржника, яка здійснюється згідно з положеннями «Тимчасового порядку реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів», затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 656/5 від 16.04.2014 року, в порядку проведення експерименту в м. Києві, Вінницькій, Дніпропетровській та Львівській області та залежно від його результатів запровадження її в цілому на всій території України.

І хоча електронні торги здійснює не державний виконавець, а спеціально уповноважене державне підприємство, яке належить до сфери управління Міністерства юстиції України, акт про його результати складається державним виконавцем та є підставою для подальшого оформлення права власності у нотаріуса (в разі придбання нерухомого майна) або безпосередньо підтверджує виникнення права власності на рухоме майно.

Отже, поєднує і судову, і виконавчу процедури те, що вони обидві є правозастосовчими процедурами, однак порівняно з судовою процедурою, виконавча процедура не може розглядатися як елемент судової влади, адже виконавча процедура застосовується державним виконавцем, регламентується виконавчим процесуальним законодавством, має інше змістовне наповнення.

Якщо судові процедури спрямовані на прискорення та спрощення цивільного судочинства, втілення приватних засад у публічні відносини, розвиток яких пояснюється зближенням існуючих світових змагальної та інквізиційної моделей цивільного процесу, то виконавчі процедури слід пов'язувати зі специфікою виконавчого процесу, що не має засад змагальності, та пошуком нових способів та методів, спрямованих на гарантування реального виконання судових актів та рішень інших органів (посадових осіб) державним виконавцем.

¹ *Прутика Ю.* Цивільний процес в Україні й шляхи його вдосконалення // Проблеми застосування міжнародних стандартів у правовій системі України / За заг. ред. Є. Б. Кубка. – К.: ПрАТ «Юридична практика», 2013. – 608 с. – С. 261–273.

² *Ярков В. В.* Юридические факты в цивилистическом процессе. – М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 608 с. – 2, С. IV.

³ *Правова доктрина України: у 5 т. – Т. 3: Доктрина приватного права України / Н. С. Кузнецова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик та ін.; за заг. ред. Н. С. Кузнецової. – Х.: Право, 2013. – 760 с. – С. 724.*

⁴ *Мурадян Е. М.* О судебных процедурах // Советская юстиция. – 1988. – № 9. – С. 10–13.

⁵ *Мурадян Е. М.* Нотариальные и судебные процедуры. – М.: Юристь, 2006. – 470 с. – С. 144–215.

⁶ *Сахнова Т. В.* Судебные процедуры (о будущем цивилистического процесса) // Арбитражный и гражданский процесс. – 2009. – № 2. – С. 9–13; Там само. – № 3. – С. 2–5.

⁷ *Комаров В. В.* Цивільний процес у глобальному контексті // Право України. – 2011. – № 10. – С. 22–44.

⁸ *Сахнова Т. В. Сахнова Т. В.* Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 696 с. – С. 43.

⁹ *Мурадян Е. М.* Истина как проблема судебного права. – М.: Юристь, 2004. – 312 с. – С. 279.

¹⁰ *Jolowicz J.* Adversarial and Inquisitorial Models of Civil Procedure // International and Comparative Law Quarterly. – 2003. – Vol. 52. – С. 289–291.

¹¹ *Яковенко О. В.* Правовая процедура: Автореф. канд. ... юрид. наук. – Саратов: Саратовская государственная академия права, 1999. – 21 с. – С. 6.

¹² *Филин Д. В.* Методологические проблемы процессуально-правовых исследований // Правовой аспект: LEGAL ASPECT. – 2007. – № 1. – С. 129–135.

Резюме

Щербак С. В. Судові та виконавчі процедури в цивілістичному процесі.

У статті розкрито сутність судової процедури, що пов'язується з сучасним розвитком цивільного процесу, визначено її значення в цивільному процесі. З урахуванням існуючої різноманітності судових процедур наведено їх класифікацію. Сформульовано поняття виконавчої процедури, виділено особливості її реалізації у виконавчому процесі, встановлені взаємозв'язки судової та виконавчої процедури, що проявляються на міжгалузевому рівні, визначено їх співвідношення у цивілістичному процесі.

Ключові слова: судова процедура, виконавча процедура, цивільний процес, виконавчий процес, цивілістичний процес.

Резюме

Щербак С. В. Судебные и исполнительные процедуры в цивилистическом процессе.

В статье раскрыта сущность судебной процедуры, что связано с современным развитием гражданского процесса, определено ее значение в гражданском процессе. С учетом существующего многообразия судебных процедур приведена их классификация. Сформулировано понятие исполнительской процедуры, выделены особенности ее реализации в исполнительном процессе, установлены взаимосвязи судебной и исполнительской процедуры, проявляющиеся на межотраслевом уровне, определено их соотношение в цивилистическом процессе.

Ключевые слова: судебная процедура, исполнительная процедура, гражданский процесс, исполнительный процесс, цивилистический процесс.

Summary

Shcherbak S. Judicial and executive procedures in civil law process.

The article reveals the essence of the judicial procedures associated with the development of modern civil procedure, and also its importance in civil proceedings. Taking into account the existent variety of judicial procedures its classification is brought. The con-

cept of executive procedure is set forth, the features of it realization are distinguished in executive process, intercommunications of judicial and executive procedure is set, which appears at inter-branch level, and also its correlation in a civil law process is defined.

Key words: judicial procedure, executive procedure, civil process, executive process, civil law process.

Отримано 11.04.2014

УДК 347.94.948/347.961.1

О. О. БАДИЛА

Оксана Олександрівна Бадила, здобувач Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ТА НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні питання забезпечення доказів у нотаріальному процесі є досить актуальним, але мало дослідженим. Така неувага до забезпечення доказів стосується й цивільного процесу, де мають місце лише окремі роботи науковців¹, а в міжнародному цивільному процесі переважна більшість вчених стандартно позначають межі дослідження широко «попередні забезпечувальні заходи» або подібно², але розглядають лише способи забезпечення позову, як і в деяких інших роботах³.

Інститут забезпечення доказів існував і у дореволюційному цивільному процесі. Зокрема, вчений Є. В. Васьковський називав такі дії, як забезпечення позову, забезпечення доказів, об'єднання позовів та деякі інші, «ускладненнями процесу»⁴. Сучасні науковці відносять ці ж процесуальні заходи до процесуальних засобів забезпечення ефективності судочинства у цивільних справах⁵.

Сутність тенденцій у наданні важливого значення доказуванню деякі автори вбачають у тому, що «відмова від об'єктивної істини в цивільному судочинстві відповідає цілям і завданням сучасного цивільного процесу. Як альтернатива об'єктивній істині в роботі запропоновано ввести стандарт доказування, що існує в країнах з класичним змагальним судочинством. Стандарт доведення можна розглядати як критерій, відповідно до якого суд ухвалює рішення на користь тієї сторони, яка успішніше впоралася з виконанням покладеного на неї обов'язку доказування»⁶.

Непоследовність такої позиції буде аналізуватися в подальшому. Звернемо увагу на те, що М. А. Плюхина зазначає: «Запропоновано розділяти цілі цивільного судочинства на: безпосередні (захист прав суб'єктів) і опосередковані (зміцнення законності і правопорядку, запобігання правопорушенням, формування шанобливого ставлення до права і суду)»⁷. Однак останню позицію традиційно відносили до елементів об'єктивної істини, оскільки не може бути метою сторін лише змагання в доказуванні й дотримання вимог ЦПК.

З цього приводу І. В. Решетникова слушно застерігає: «Чекати ж від простого громадянина професійних юридичних знань просто не доводиться. Громадяни, не будучи юристами, іноді не в змозі самі визначити необхідні у справі докази, правильно реалізувати свої права, зробити своєчасні процесуальні кроки з забезпечення доказів тощо. Унаслідок швидкого розшарування суспільства за майновою ознакою в Росії далеко не кожен може сплатити послуги представника. З цієї причини введення змагального процесу в російську правову реальність може виявитися хворобливим, ніж це здається, і навіть здатне призвести до фактично нерівного становища сторін в процесі»⁸.

Тому можна виділяти мету, яка досягатиметься сторонами в окремій (конкретній) справі, та мету загальну щодо цивільного судочинства, але забезпечення доказів не може пов'язуватися лише із принципом змагальності. Зокрема, цікавою є інша думка цього ж автора, яким «обґрунтовано наявність процесуально-забезпечувальних заходів, що існують поряд з основним засобом, що забезпечує ефективність цивільного судочинства, – процесуальною формою. Ці засоби співвідносяться з процесуальною формою як приватне і загальне, оскільки, з одного боку, вони самі виступають частиною цивільної процесуальної форми, є її складовими, а з іншої – застосовуються при розгляді не всіх цивільних справ і лише за наявності певних обставин»⁹. Така гіпотеза так само не вписується в спрощену систему доказування, якою пропонується замінити об'єктивну істину, оскільки інтегруючи всі елементи і розглядаючи процесуально-забезпечувальні заходи в системі для досягнення ефективності цивільного судочинства, автор підіймається вище, ніж дослідження лише змагальності. Але остання позиція автора цікава для комплексного сприйняття процесуальних заходів, і у цієї концепції є свої послідовники.

Так, А. К. Сергеева зазначає: «... забезпечення доказів слід розглядати як особливу факультативну процесуально-забезпечувальну міру, направлену на невідкладну фіксацію у встановленому законом порядку